

Diskurzní konektor *což* v neformálních mluvených rozhovorech¹

Keywords: discourse connective; relative pronoun; reference; spoken Czech; informal dialogue

Klíčová slova: diskurzní konektor; vztažné zájmeno; reference; mluvená čeština; neformální dialog

Abstract

The article presents the results of the corpus research focused on the function of expression *což* in informal spoken Czech. This word has the reference function, both in written and spoken texts. In terms of parts of speech classification, this word has mostly the status of the relative pronoun. In spoken conversation, however, there is an even greater difference between the frequency of the basic case form (*což*) and the other (*čehož*, *čemuž*, *čemž*, *čímž*). The high frequency of the word *což* in spoken Czech, as well as the dominance of its basic case form, can be caused by its frequent use as an uninflected discourse connective.

Článek shrnuje výsledky korpusového výzkumu zaměřeného na uplatnění výrazu *což* v neformální mluvené komunikaci. Jeho dominantní funkcí jak v psaných, tak v mluvených textech je funkce navazovacího relativu. V neformálních mluvených rozhovorech však ještě výrazněji než v textech psaných dominuje základní tvar *což*, ostatní pádové tvary (*čehož*, *čemuž*, *čemž*, *čímž*) jsou jen okazionální. Vysoká frekvence výrazu *což* v neformální mluvené komunikaci je dána mimo jiné jeho uplatněním ve funkci diskurzního konektoru, kterým mluvčí vyjadřuje návaznost repliky na repliku předchozí, který však nemá větněčlenskou platnost a neobsazuje v navazující výpovědi žádnou strukturní pozici.

¹ Text vznikl v rámci projektu specifického výzkumu Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové 2115/01310/1210 *Mluvená syntax z interakčního hlediska*.

1. Úvod

Stávající české výkladové slovníky (*Slovník spisovného jazyka českého*, *Slovník spisovné češtiny*) připisují výrazu *což* slovnědruhou funkci zájmena, částice, zájmeného příslovce a citoslovce. Jak už jsme ukázali dříve (srov. Bílková 2020), primární, a to výrazně dominantní funkcí výrazu *což* je v současné češtině funkce relativu, tj. funkce spojovací a navazovací. Jak ukázal předchozí korpusový výzkum, provedený na korpusech současných psaných textů (SYN 2015 a SYN v8), funkci relativu má výraz *což* přibližně v 98 % případů. Tázací funkce je u výrazu *což* již funkcí archaickou, ve funkci částice nebo citoslovce ho sice užívají i současní mluvčí, víceméně však jen jako součást několika ustálených kolokací (frazémů). A i v těchto kontextech je výraz *což* postupně vytlačován konkurenčními výrazy *co/copak*. (viz Bílková 2020) Srov. např. následující doklady z korpusu současné psané češtiny SYN v8:

[1a]

Což takhle překvapit rodinu svátečním lososem?

[1b]

Co takhle zajít na kafe?

[2a]

Ještě před padesáti, a což teprve před sto lety, byl životní prostor ženy mnohem omezenější než dnes.

[2b]

Komu by se chtělo ráno vstávat z postele, a co teprve po dvou měsících příjemného lenošení.

[3a]

Což o to, hraní mi šlo dobře, ale se zpíváním to bylo mnohem horší.

[3b]

Copak o to, ambice jsou, horší bude je zrealizovat.

Výraz *což* slouží v dnešní češtině primárně jako prostředek hypotaktického vyjádření koordinačního vztahu. V této funkci se v česky psaných textech začal uplatňovat už v průběhu 15. století jako náhrada slučovací spojky a odkazovacího zájmena (*a to*) (K tomu srov. např.

Bauer 1960, Alexová 2009). Jde o relativum tázacího původu, zesílené příklonnou partikulí *ž*, která sice, jak píše Bauer (Bauer 1960, s. 189), nebyla nutnou součástí relativ, stávala se ale výrazným znakem, kterým se relativna odlišovala od stejně znějících zájmen s funkcí tázací.² Na rozdíl od zájmen *který*, *kterýž*, *kterýžto*, odkazujících k jednomu členu (frázi) řídicí věty, se zájmeno *což* vztahovalo k obsahu řídicí věty jako celku. Srov. např. následující doklad uváděný Bauerem (Bauer 1960, s. 43):

[...] jeden sloul Jakob von Hundtpis, který potom v šarvátce, kterou jsme s Turky měli na moři, jest zastřelen, o čemž na svém místě položím [...]³

Podobná distribuce relativ, vzhledem k větnému a k členskému navazování, platí i pro češtinu současnou. Na základě výzkumu současných psaných textů jsme již dříve konstatovali, že se zájmeno *což* vztahuje k propozici vyjádřené celou předchozí (řídicí) větou asi v 85 % případů, k některému členu (frázi) věty řídicí jen asi v 15 % případů (srov. Bílková 2020). Členské navazování je naopak charakteristické pro zájmeno *který*. Rozdíl mezi členským a větným odkazováním ilustrují souvětí [4] a [5] (výraz, ke kterému se vztahuje uvozovací zájmeno, je zvýrazněn podtržením):

[4]

Jakub mi koupil dárek, který se mi vůbec nelíbil.

[5]

Jakub mi koupil dárek, což se mi vůbec nelíbilo.

Zatímco zájmena *kterýž*, *kterýžto* a *kdož* z úzu postupně ustoupila, zájmeno *což* si jako jediné původně tázací zájmeno rozšířené o enklitickou částici *-ž* své postavení v současných textech zachovává. V reprezentativním korpusu psaných textů SYN 2015 je čtvrtým nejfrekventovanějším vztažným zájmenem (vyšší frekvenci v korpusu mají

² K enklitickým částicím ve staré češtině srov. např. Nekula 2017.

³ Cesta z Prahy do Benátek ... Voldřicha Prefáta z Vlkanova (1546), tisk 1563, vyd. K. Hrdina, Praha: Vesmír, 1947 (cit. podle Bauer 1960, s. 43).

jen relativna *který*, *co* a *jenž*).⁴ Totéž frekvenční pořadí potvrdilo také kontrolní šetření v rámci korpusu SYN v8.

2. Výraz *což* v mluvené češtině

V tomto příspěvku představíme výsledky navazujícího korpusového výzkumu, jehož cílem bylo ověřit funkční uplatnění výrazu *což* v češtině mluvené. Jazykový materiál jsme získali prostřednictvím Českého národního korpusu (ČNK), konkrétně korpusů neformálních mluvených rozhovorů ORAL 2013 a ORAL v1.⁵

Korpusové doklady jsou v textu identifikovány názvem korpusu a číslem nahrávky. Jednotliví mluvčí jsou označeni písmeny A, B. V prepisech je uplatněna pauzová interpunkce: tečka v závorce vyznačuje krátkou pauzu, dvě tečky v závorce delší pauzu. Hvězdička (*) označuje nedorčené slovo (slovní torzo), znak @ jakýkoli hezitační zvuk. Výrazné silové zdůraznění některé slabiky slova signalizujeme velkými písmeny (*NEmyslím*). V prepisech vyznačujeme překryvy replik nebo jejich částí: překrývající se části replik jsou zapsány v hranatých závorkách na samostatných řádcích pod sebou.

2.1 Tvary a jejich frekvence

Jak ukazují data z ČNK, nejenže výraz *což* (na rozdíl od výrazu *kterýž*), z úzu neustupuje, ale jeho frekvence v posledních letech dokonce stoupá. A to jak v textech psaných, tak v textech mluvených. Zatímco v korpusu ORAL 2006 má výraz *což* relativní frekvenci

⁴ Ve *Frekvenčním slovníku češtiny* z počátku 60. let minulého století (Jelínek, Bečka, Těšitelová 1961) se uvádí jako páté nejčastější vztažné zájmeno. Vedle zájmen *který*, *co* a *jenž* zaznamenali autoři slovníku vyšší frekvenci ještě u zájmena *jaký*.

⁵ Korpus ORAL 2013 je reprezentativní korpus spontánní mluvené komunikace. Zahrnuje prepisy 835 nahrávek dialogů z Čech, Moravy i Slezska, obsahuje více než 2,7 milionů textových slov. Korpus ORAL v1 vznikl spojením mluvených korpusů ORAL a obsahuje přes 5 milionů textových slov.

(ipm) 152, 41, což znamená, že na jeden milion slov připadá v tomto korpusu asi 152 výskytů výrazu *což*, v korpusu ORAL 2008 je to už 169, 69 a v korpusu ORAL 2013 má výraz *což* ipm 245, 62.

Ve shodě s očekáváním je v neformálních mluvených rozhovorech, stejně jako v současných psaných textech, nejfrekventovanějším tvarem tvar nominativu a akuzativu bez předložky (*což*), na druhém místě z hlediska frekvence pak stojí bezpředložkový tvar instrumentálu (*čímž*). Následují tvary genitivu a dativu (*čehož*; *čemuž*) s podobnou frekvencí, na posledním místě stojí lokálový tvar (*čemž*). Srov. např. následující korpusové doklady výrazu *což* v jednotlivých pádových tvarech:

[6]
ale hafo přeplatí říkal že přeplatí sto sendesát (..) což je teda jako dost masakr ale on v tom má aj havárku a (..) a povinný což (..) už jako není tak strašný (ORAL v1, 11A019N)

[7]
nepotřebovali stavět tam bylo potřeba jenom udělat rekonstrukci aby to trochu vylepšili což taky udělali (ORAL v1, 02A037N)

[8]
a von jednou přišel k nám asi ve tři čtvrtě na jedenáct prostě na rebarborovej koláč vod babičky a já sem pak řekla že už sem jako unavená a že už puđu spát čímž sem mu jako dala najevo že už jako by měl (..) (ORAL v1, 05A020N)

[9]
třeba dyž to letadlo startuje tak to tam tak jako jezdí pomaličku a pak se to na jednu strašně rychle rozjede a vzlítne to u čehož zalíhají uši což je docela nepříjemný (ORAL v1, 10A039N)

[10]
on v tom má svý prachy a dyž (.) cokoli jakkoli (.) k čemuž se trochu schyluje (..) tak (..) co on dostane (ORAL v1, 10A110N)

[11]
já vám todlencto dělat nebudu (.) mě to nebaví (..) jo (..) já sem tatér já sem umělec (.) o čemž teda pochybuju (.) v jeho v případě (.) nicméně (..) nicméně má právo na to si říct co chce malovat a co ne že jo (ORAL v1, 10A011N)

Dominance základního tvaru *což* je v mluvených textech ještě výraznější než v textech psaných. V nepřipravených mluvených rozhovorech využívají mluvčí téměř výhradně tvar *což*, ostatní tvary jsou spíše okazionální. Zatímco v korpusu současné psané češtiny SYN v8 je poměr počtu výskytů základního tvaru *což* (pro nominativ a akuzativ) ku počtu výskytů druhého nejfrekventovanějšího tvaru, tj. tvaru instrumentálového (*čímž*) asi 11 : 1, v mluvených textech (resp. v korpusu ORAL v1) je tento poměr 75 : 1. U dalších pádových tvarů je frekvenční rozdíl v psané a mluvené češtině ještě výraznější. Poměr tvarů *což* : *čehož/čemuž* je v psané češtině přibližně 40 : 1, v mluvených textech 357 : 1. Počty výskytů jednotlivých tvarů v psaných korpusech SYN 2015 a SYN v8 a v mluvených korpusech ORAL 2013 a ORAL v1 ukazují následující tabulka.

Tab. 1. Frekvence pádových tvarů výrazu *což* v korpusech psané a mluvené češtiny

	SYN2015		ORAL2013		SYNv8		ORALv1	
<i>což</i>	50 877	85 %	807	98 %	2 288 082	86 %	1 428	98 %
<i>čímž</i>	5 317	9 %	7	0,9 %	201 413	8 %	19	1,3 %
<i>čehož</i>	1 250		1		58 630		4	
<i>čemuž</i>	1 214		2		50 923		4	
<i>čemž</i>	882		1		38 848		1	

Zatímco v psaných textech představují tvary instrumentálu (*čímž*), genitivu (*čehož*), dativu (*čemuž*) a lokálu (*čemž*) přibližně 15 % všech tvarů odpovídajících lemmatu *což*, v mluvených textech jsou to jen asi 2 %.

2.2 Výraz *což* jako navazovací relativum

V mluvených dialozích nacházíme výraz *což* v týchž funkcích jako v textech psaných, tj. zejména ve funkci navazovacího relativu. Zájmenem *což* může přitom mluvčí odkázat jak k obsahu celé předchozí výpovědi (navazování větné), tak k některému slovnímu výrazu

či frázi (navazování členské). Prostředkem větného navazování je zájmeno *což* v dokladech [12] – [14] (části replik, k nimž se odkazuje zájmenem *což*, jsou podtrženy):

[12]

A: dyž si spomenu na to (.) @ mistrovství světa minulý rok (..) jak s* sme s ni-ma vyhráli jak prostě naši borci to dali což bylo naprosto nádherné já sem brečela (.) já sem fakt brečela (ORAL v1, 11A048N)

[13]

A: no ale já třeba se radši sprchuju u vás nahoře v patře teda

B: to já ne

A: to já jo a je tam protože nahoře je navíc ještě teda silnější proud než dole což je mi záhadou dost (ORAL v1, 07A027N)

[14]

A: já sem třeba hodně anomální jako každěj člověk kerej vodněkad' přestoupil (.) protože já například mám uznanou teorii literatury dvě a nemám uznanou teorii literatury jedna

B: hmm

A: což je v podstatě nesmysl ale prostě to v tom isu tak je jako (ORAL v1, 07A012N)

Členské navazování ilustrují úryvky dialogů (15)–(17) (výrazy, ke kterým se vztahuje zájmeno *což*, jsou opět podtrženy):

[15]

A: jakože tajga jo nebo co

B: k břízám se připojujou borovicový hájky a v tom Novosibirsku což je střední část @ Sibiře @ tak tam už sou docela slušný borový lesy ale pořád to není tajga to ne to ne (ORAL v1, 04A004N)

[16]

A: ale taky tam napsal že je to tady tak jako divně nastaveno (.) že dyž je někdo hodně schopnej což von je (.) jako šikovnej (.) intelekt* (.) inteligentní vzdělanej tak že mu projdou věci jinak

B: hmm

A: a jiné (.) než by prošly no* v uvozovkách normálním lidem (ORAL v1, 08P001N)

[17]

A: šel sem na kolo a tam sem jezdil po těch kopcích což je nádherný a dycky dyž sem todle udělal tak sem se stavěl v Petrově což je vesnice takle přes kopec tam sem koupil rohličky k snídani a noviny (ORAL v1, 07A054N)

2.3 Výraz *což* jako diskurzí konektor

V nepřipravených mluvených rozhovorech se však na rozdíl od textů psaných užívá výrazu *což* ještě ve funkci specifické, a to ve funkci nesklonného diskurzího konektoru, který nemá větněčlenskou platnost, tj. nezapojuje se do struktury připojované výpovědi, ale slouží jen jako spojovací prostředek, kterým mluvčí naznačuje obsahovou návaznost na předchozí část repliky. Srov. například repliku mluvčího A v dialogické sekvenci [18].

[18]

A: v tom v té době to teda bylo fakt dost blbý (..) no takže @ takže ch* no a od té doby sem tam vlastně nebyla jo což teda mam velký mínus a taky jako bych řekla že mně to aj chybí protože vona mně ja myslim že to dělá dobře jako tu homeopatii jo (.) že (.) že to umí jo

B: hmm (ORAL v1, 08A052N)

V dialogu, z něhož pochází sekvence [18], hovoří mluvčí A (žena) o svých zdravotních problémech a homeopatické léčbě. Vzpomíná na dobu, kdy byla kvůli svému zdravotnímu stavu nucena užívat antibiotika, a přiznává, že od té doby svou homeopatičku nenavštívila (*no a od té doby sem tam vlastně nebyla*). V následující výpovědi pak pojmenovává důsledek této skutečnosti (*mam velký mínus*). Výrazem *což* odkazuje k obsahu předchozí výpovědi (*což* = omezení / zanedbání homeopatické léčby), následující výpověď však staví strukturně nezávisle na něm (výraz *což* neobsazuje žádnou strukturní pozici ve výpovědi, kterou připojuje). Funguje jako diskurzí konektor, spojovací prostředek stojící mimo gramatické struktury obou výpovědí, jejichž souvislost (kauzalitu) vyjadřuje.

Podobně je ve funkci diskurzího konektoru užito výrazu *což* také v následujícím dialogu [19].

[19]

A: vono je tam napsáno že musí bejt trouba hodně hodně roztopená tak sem (..) a přitom píšou že se to peče štyrcet minut tak to už sem věděla že je blbost (.) ale přesto s* mi tam naskočila ta boule na dortu

B: hmm

A: což dyž si ho peču po svém tak ho peču hodně pomaloučku a ta boule se mi

B: [jo]

A: [tam] neudělá (ORAL v1, 07P001N)

V dialogu [19] mluvčí svému komunikačnímu partnerovi sděluje, že peče-li dort podle instrukcí uvedených v receptu, výsledek není dobrý (*naskočila ta boule na dortu*), zatímco pokud se instrukcemi neřídí, výsledek dobrý je (*ta boule se mi tam neudělá*). V tomto případě se tedy konektorem *což* připojuje výpověď ve vztahu kontrastivním (odporovacím).

Pojem konektor není v české lingvistice chápán jednotně (k vymezení diskurzních konektorů u různých autorů viz např. Rysová 2018, s. 37nn). Hrbáček (1994) rozlišuje mezi prostředky spojovacími (tzv. junktory), které vyjadřují sémantické vztahy mezi výpověďmi v rámci výpovědního celku, a prostředky připojovacími (tzv. konektory), které vyjadřují sémantické vztahy mezi výpovědními celky („přes tečku“). Funkci konektoru přiznává i jiným slovním druhům než spojkám, zejména příslovcím, částicím, předložkovým, zájmenným a jiným výrazům, ale zvláště zdůrazňuje, že jde vždy o výrazy, které nemají větňčlenskou funkci (Hrbáček 1994, s. 56–57). Nekula (2018) vymezuje konektor jako „prostředek, který zajišťuje propojení dílčích vět v rámci souvětí a elementárních textových jednotek (vět, výpovědí, textůmů) v rámci textu“ (Nekula 2017, s. 871). Z hlediska slovnědruhového tvoří jádro diskurzních konektorů spojky (podřadicí i souřadicí), částice a adverbia. Konektivní funkci však v textu mohou plnit i výrazy jiné, včetně jmenných (předložkových) frází či idiomů (k typologii diskurzních konektorů srov. Hoffmannová 1983, ke konektivní funkci tzv. diskurzních markerů srov. též Čermáková, Jílková, Komrsková... 2019).

Uplatnění výrazu *což* ve funkci diskurzního konektoru v nepřipravených neformálních mluvených rozhovorech dobře ilustrují například následující korpusové doklady:

[20]

A: já říkám Martine: (.) @ . kdybych se vo to MUsela starat (..) tak to samozřejmě všechno vim ale s (.) jako nejde s nim SPOLupracovat (..) von prostě SÁM a potreboval by ten OBdiv (..) jo (.) jako asi (..) abych kolem něj litala (.) což už jsem taky unavená – (ORAL v1, 10A183N)

[21]

A: a pak sem tam teda psala vo tom jak (.) jak jakoby pomoc epilepsikovi (.) jak poznáš (.) epileptickej záchvat a tak a tak dále (.) což jako sem měla z toho radost (ORAL v1, 09A019N)

[22]

A: já teda doufám, že jako topka vyhraje (..) kdyby jenom vo trošku (..) skoro všude (..) aby fakt @ měla ty starosty a tak no\ aby se vopravdu

B: [aspoň nákou pozici]

A: [ty zastupitelstva] povyměňovaly no

B: hmm

A: což já neříkám že jako by ty městský části dělaly špatný věci (..) to určitě často jako vodváděj DOBrou práci (..) ale zas je to hodně různý no (ORAL v1, 10A125N)

[23]

A: prostě jo (.) bych se chtěl dopracovat (.) toho aby (.) všechno co hrajem bylo vždycky na tom místě jo

B: hmm

A: což se tomu blížim ale ještě to není úplně tak ideální (ORAL v1, 08A089N)

[24]

A: no a že jediný proč jako je to třeba třikrát dražší než normální a že to má prý lepší chuť jak to není přihnojované (..) těma (.) těmi různými dusičnany a tak (.) to říká takže třeba normální jogurt tě stojí deset korun a tam za něj zaplatíš pětatřicet jenom kůli tomu že to má lepší chuť

B: hmm

A: což teda jako v první řadě vůbec NEmysim že to má lepší chuť

B: (smích) (ORAL v1, 08M002N)

S užitím výrazu *což* ve funkci referenčního diskurzního konektoru se v textech psaných setkáváme jen zcela výjimečně, a to víceméně jen v několika opakujících se kolokacích. Ojediněle zde nacházíme například vazby *což se nedivím* nebo *což pochybuji/pochybuj*,⁶ i zde jde však zpravidla o záznam přímé řeči či přepis mluveného dialogu. Srov. např. následující doklady nesklonného konektoru *což*, pocházející z korpusu psaných textů SYN v8.

⁶ Např. fráze „*což pochybuji/u*“ se základním tvarem zájmena má v korpusu psané češtiny SYN v8 pouze 16 dokladů, zatímco fráze „*o čemž pochybuji*“ s tvarem lokálovým má v tomtéž korpusu 166 dokladů.

[25]

„Svízelnou finanční situaci města bychom museli řešit jinak. Pokud zvyšování daně nebude dané zákonem, což pochybuji, Jihlava by s největší pravděpodobností daň z nemovitosti nezvyšovala,“ řekl primátor (SYN v8, „Jihlavské listy“ 2009, 6.10.).

[27]

Práce mu asi velkou radost nedělá, což se nedivím, když jsou tři čtvrtiny národa proti němu (SYN v8, „Mladá fronta DNES“ 2013, 9. 9.).

[28]

„Hraje výborný fyzický hokej a má skvělého gólmana, což jsme se přesvědčili na olympiádě,“ culil se Šlég. (SYN v8, „Právo“ 1999, 5. 6.).

Zatímco v psaných textech jsou takové případy skutečně ojedinělé, v neformální mluvené komunikaci je nesklonné *což* ve funkci diskurzivního konektoru naopak relativně častým prostředkem navazování jednotlivých replik nebo jejich částí.

3. Závěr

Zájmeno *což* jako jediné ze zájmen obsahujících původní enklitickou částici *-ž* (*kdož, kterýž, kterýžto, jakýž...*) zůstává i v současném jazykovém úzu živé a jeho frekvence v psaných i mluvených textech dokonce mírně stoupá.

Základní funkcí výrazu *což* v současné češtině je funkce vztažného zájmena. To platí jak pro současné texty psané, tak mluvené. V mluvených rozhovorech je však patrný ještě výraznější rozdíl mezi frekvencí základního tvaru *což* (tvaru pro nominativ a akuzativ) a ostatních pádových tvarů. Základní tvar tvoří v mluvených rozhovorech asi 98 % všech výskytů výrazu *což* (v psaných textech jen asi 85 %).

Vysoká frekvence výrazu *což* v spontánních mluvených rozhovorech (i extrémní dominance základního tvaru) je dána mimo jiné tím, že se v mluvené řeči běžně užívá nejen ve funkci větného relativu jako v textech psaných, ale také ve funkci diskurzivního konektoru, kterým mluvčí vyjadřuje návaznost repliky na repliku předchozí, který však zůstává v základním tvaru bez ohledu na strukturní povahu výpovědi, kterou uvozuje.

Zdroje

- Křen M., Cvrček V., Čapka T., Čermáková A., Hnátková M., Chlumská L., Jelínek T., Kovářiková D., Petkevič V., Procházka P., Skoumalová H., Škrabal M., Truneček P., Vondříčka P., Zasina A., *SYN2015: reprezentativní korpus psané češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015. Online: <http://www.korpus.cz>.
- Křen M., Cvrček V., Čapka T., Čermáková A., Hnátková M., Chlumská L., Jelínek T., Kovářiková D., Petkevič V., Procházka P., Skoumalová H., Škrabal M., Truneček P., Vondříčka P., Zasina A., *Korpus SYN, verze 8 z 12.12.2019*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2019. Online: <http://www.korpus.cz>.
- Benešová L., Křen M., Waclawičová M., *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013. Online: <http://www.korpus.cz>.
- Kopřivová M., Lukeš D., Komrsková Z., Poukarová P., Waclawičová M., Benešová L., Křen M., *ORAL: korpus neformální mluvené češtiny, verze 1 z 2.6.2017*. Ústav českého národního korpusu FF UK, Praha 2017. Online: <http://www.korpus.cz>.

Literatura

- Alexová J., 2009, *Vývoj českého barokního souvětí souřadného*. Praha: ARSCI.
- Bauer J., 1960, *Vývoj českého souvětí*. Praha: Nakladatelství ČSAV.
- Bílková J., 2020, Výraz *což* v současné psané češtině. *Korpus – gramatika – axiologie*, 22, s. 3–15.
- Čermáková A., Jílková L., Komrsková Z., Kopřivová M., Poukarová P., 2019, *Diskurzivní markery*. In *Syntax mluvené češtiny*, red. J. Hoffmannová, J. Homoláč, K. Mrázková, Praha: Academia, s. 244–351.
- Hoffmannová J., 1983, *Sémantické a pragmatické aspekty koherence textu*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV.
- Hrbáček J., 1994, *Nárys textové syntaxe spisovné češtiny*. Praha: Trizonia.
- Nekula M., 2017, *Enklitická částice*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Online: https://www.czechency.org/slovník/ENKLITICKÁ_ČÁSTICE.
- Nekula M., 2017, *Konektor*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Online: <https://www.czechency.org/slovník/KONEKTOR>.
- Rysová M., 2018, *Diskurzivní konektory v češtině. Od centra k periférii*. Praha: Ústav formální a aplikované lingvistiky.
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, 2003, 3. opr. vydání. Praha: Academia.
- Slovník spisovného jazyka českého*, 1989, 2., nezměn. vydání. Praha: Academia.